

Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

ΣΥΝΕΔΡΙΟ

*Γεφυρώνοντας τις γενιές: Διεπιστημονικότητα και αφηγήσεις ζωής στον 21^ο αιώνα
Προφορική Ιστορία και άλλες Βιο-ιστορίες*

Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Βόλος 25-27 Μαΐου 2012

Το συνέδριο αυτό έχει σκοπό να συμβάλει στη διαμόρφωση διεπιστημονικής κοινότητας ερευνητών που ασχολούνται με την προφορική ιστορία, τις σπουδές μνήμης και τη βιογραφική προσέγγιση στις κοινωνικές επιστήμες. Ερευνητές από διαφορετικά επιστημονικά πεδία χρησιμοποιούν ως υλικό τις ιστορίες ζωής για να διερευνήσουν τις βιωμένες εμπειρίες, τις πολλαπλές διαμεσολαβήσεις του κοινωνικού στο ατομικό, τους κοινωνικά και ιστορικά προσδιορισμένους τρόπους συγκρότησης της υποκειμενικότητας. Η προφορική ιστορία και η βιογραφική προσέγγιση αναδεικνύονται ως προνομιακά εργαλεία για να μελετηθούν, μεταξύ άλλων, οι τρόποι με τους οποίους τα δρώντα υποκείμενα επεξεργάζονται και διαχειρίζονται ραγδαίες κοινωνικές μεταβολές και ρήξεις στην καθημερινότητά τους· εμπειρίες οδύνης, που σχετίζονται με διαδικασίες πολιτικής ή οικονομικής κρίσης, μετανάστευσης ή προσφυγιάς, αποδόμησης των εργασιακών σχέσεων και αποσύνθεσης του κοινωνικού κράτους. Η προφορική ιστορία συνδέθηκε επίσης με τον εκδημοκρατισμό της ιστορίας και την ανάδυση υποκειμένων που είχαν αποκλειστεί από την ιστορική αφήγηση. Κατά πόσο έχουν αναγνωριστεί η συνεισφορά αυτή και η αξία της προφορικής ιστορίας ως ισότιμο με άλλα ιστορικά πεδία;

Στόχος μας είναι να καταγράψουμε τις σημαντικές εξελίξεις που σημειώθηκαν κατά την τελευταία δεκαετία στο πεδίο αυτό στον ελληνικό χώρο και να τις εντάξουμε στις θεωρητικές και μεθοδολογικές συζητήσεις που διεξάγονται στο διεθνή χώρο. Ένα κεντρικό ερώτημα που θα μας απασχολήσει είναι το κατά πόσον η θεσμική αναγνώριση της προφορικής ιστορίας, καθώς και η «έκρηξη μνήμης» και η χρήση των νέων ψηφιακών τεχνολογιών στα μέσα μαζικής ενημέρωσης έχουν απομακρύνει τον κλάδο από τους αρχικούς στόχους του: να συμβάλει στην κριτική προσέγγιση των κοινωνικών φαινομένων, στην κοινωνική αλλαγή και στη σύνδεση της ιστορικής και κοινωνικής έρευνας με τις κοινότητες που μελετάει (για μια σχετική συζήτηση, βλέπε <http://www.iohanet.org/debate/>). Στην εποχή κρίσης που διανύουμε, αυτό το ερώτημα είναι ιδιαίτερα επίκαιρο.

Με τη συμμετοχή κορυφαίων ερευνητών και από το εξωτερικό, το συνέδριο φιλοδοξεί να λειτουργήσει ως χώρος συνάντησης, διαλόγου και ανταλλαγής γνώσεων, μεθοδολογικών και θεωρητικών προσεγγίσεων ανάμεσα στις παλαιότερες και νεότερες γενιές ερευνητών. Έτσι ο τίτλος του συνεδρίου «Γεφυρώνοντας τις γενιές» αφορά ταυτόχρονα την ίδια την πρακτική της αφηγηματικής συνέντευξης, μέσα από την οποία μεταβιβάζονται γνώσεις και νοήματα από τη μια γενιά στην άλλη, και τη συνάντηση δύο γενιών ερευνητών στο χώρο της βιογραφικής προσέγγισης. Ένας δεύτερος στόχος του συνεδρίου είναι η ίδρυση ελληνικής εταιρίας προφορικής ιστορίας και η ένταξή της στη Διεθνή Ένωση Προφορικής Ιστορίας (ΙΟΗΑ), η οποία ιδρύθηκε το 1996 και έχει παραρτήματα σε όλο τον κόσμο.

Με αυτό το σκεπτικό σας καλούμε να συμμετάσχετε με ανακοίνωση στο συνέδριο, εστιάζοντας ειδικότερα στην ιδιομορφία των προφορικών μαρτυριών ως πηγή γνώσης που μπορεί να φωτίσει μέχρι τώρα άγνωστες πτυχές των κοινωνιών μας, μέσα από τη συνάντηση της υποκειμενικότητας των πληροφορητών/τριών μας με τις συλλογικές διαδικασίες της ιστορίας και της κοινωνίας.

Ως ενδεικτικές θεματικές του συνεδρίου προτείνουμε τις εξής πέντε:

- **Η προφορική ιστορία και η κοινότητα**

Η σημερινή εποχή χαρακτηρίζεται από μια ακραία τάση ατομικισμού, αλλά παράλληλα αναδύονται νέες συλλογικότητες που διεκδικούν μια φωνή στο δημόσιο χώρο. Στο πλαίσιο αυτό, η έννοια της κοινότητας αποκτά νέα σημασία που διαφέρει πολύ από την παλιά παράδοση των «community studies». Ερωτήματα που μας ενδιαφέρουν ιδιαίτερα είναι: α) Πώς μπορούν οι ατομικές αφηγήσεις να συμβάλουν στη δημιουργία μιας αίσθησης του ανήκειν σε μια κοινότητα; β) Με ποιο τρόπο συμβάλλει η προφορική ιστορία στην ενδυνάμωση (τοπικών ή παγκοσμιοποιημένων) κοινοτήτων ώστε να αντιμετωπίσουν τις προκλήσεις του παρόντος; γ) Ποια είναι η συνεισφορά της προφορικής ιστορίας στη βελτίωση της αμοιβαίας κατανόησης διχασμένων ή πολυπολιτισμικών κοινοτήτων; δ) Πώς μπορούμε να «επιστρέψουμε» στην κοινότητα τα αποτελέσματα ερευνών που διεξάγονται για αυτήν σε ακαδημαϊκά πλαίσια; ε) Πώς μπορούν τοπικές κοινότητες να δημιουργήσουν τις δικές τους αφηγήσεις για το παρελθόν, το παρόν και το μέλλον;

- **Η προφορική ιστορία και οι ψηφιακές τεχνολογίες**

Η εξάπλωση των ψηφιακών τεχνολογιών έχει αλλάξει συθέμελα το τοπίο, όχι μόνο στο χώρο της βιογραφικής έρευνας, αλλά και στα ΜΜΕ, στα μουσεία και στα «social media» που επικοινωνούν μέσω Διαδικτύου. Στην ενότητα αυτή θα θέλαμε καταρχάς να δούμε παραδείγματα αξιοποίησης των ψηφιακών τεχνολογιών στη διάδοση προφορικών μαρτυριών στο ευρύτερο κοινό, π.χ. μέσω μουσειακών ή ψηφιακών εκθέσεων, ή σε ηλεκτρονικές συλλογές προσβάσιμες μέσω Διαδικτύου. Παράλληλα θέλουμε να εμβαθύνουμε στη σχέση αυτή με ερωτήματα όπως: α) Ποιες νέες (εθνικές ή παγκοσμιοποιημένες) σχέσεις εξουσίας, αλλά και ποιες νέες μορφές αντίστασης δημιουργούνται μέσα από τη χρήση των ψηφιακών τεχνολογιών; β) Ποια μπορεί να είναι η συνεισφορά των νέων τεχνολογιών στην ανάπτυξη μιας ανθρωπολογίας των αισθήσεων; Τι κερδίζουμε και τι χάνουμε με την προσθήκη μιας οπτικής εικόνας; γ) Κατά πόσο ψηφιακά μέσα όπως το YouTube συμβάλλουν στη δημιουργία νέων άκριτων ηγεμονικών αφηγημάτων; δ) Πώς αναδιαμορφώνεται η έννοια του αρχείου μέσα από τη συγκρότηση οπτικοακουστικών αρχείων;

- **Η προφορική ιστορία σε εποχές κρίσης**

Η ενότητα αυτή αφορά αφενός εποχές κρίσης του παρελθόντος (π.χ. πολέμων, εμφύλιων συγκρούσεων, καταστροφών), και αφετέρου τη σημερινή κρίση που θίγει όλες τις κοινωνίες του κόσμου, αλλά ιδιαίτερα την Ευρώπη. Η Ελλάδα που βρίσκεται στο μάτι του κυκλώνα αυτής της κρίσης αλλάζει ραγδαία και αποτελεί εμβληματική περίπτωση για τις κοινωνικές και πολιτικές επιπτώσεις που μπορεί να έχει αυτή η αλλαγή και σε άλλες χώρες. Ως εκ τούτου αποτελεί ένα προνομιούχο πεδίο έρευνας σχετικά με τις νέες κοινωνικές δυναμικές που

δημιουργεί η κρίση. Ποια παραδείγματα έχουμε στον τομέα αυτό με τη χρήση προφορικών μαρτυριών και πώς μπορούμε να καταγράψουμε αυτές τις εμπειρίες;

- **Η προφορική ιστορία στην εκπαίδευση**

Σύμφωνα με τη διεθνή εμπειρία, η εισαγωγή προγραμμάτων προφορικής ιστορίας στην σχολική εκπαίδευση, και ειδικότερα στην ιστορική, μπορεί να έχει εξαιρετικά αποτελέσματα, όχι μόνον ως προς την ενίσχυση του ενδιαφέροντος των μαθητών για τη μαθησιακή διαδικασία, αλλά κυρίως ως προς την καλλιέργεια κριτικής ιστορικής γνώσης, σκέψης και ικανοτήτων ιστορικής ερμηνείας, στοιχεία που μπορεί να έχουν θετικές επιπτώσεις για την αντιμετώπιση κρίσιμων κοινωνικών ζητημάτων, όπως η περιθωριοποίηση εθνοτικών ομάδων, μεταναστών και άλλων μειονοτήτων, αλλά και κοινωνικών τραυμάτων, όπως αυτά που αντιμετωπίζουν βαθιά διχασμένες κοινωνίες μετά από εμφύλιες συγκρούσεις. Θέματα που ιδιαίτερα μας ενδιαφέρουν είναι η κριτική παρουσίαση και αποτίμηση πρότυπων προγραμμάτων προφορικής ιστορίας που έχουν ήδη εφαρμοσθεί στη χώρα μας, αλλά και διεθνώς, τόσο στον χώρο της σχολικής εκπαίδευσης όσο και σε πανεπιστημιακά προγράμματα σπουδών που αποβλέπουν στην αντίστοιχη κατάρτιση και επιμόρφωση εκπαιδευτικών, η παρουσίαση νέων θεωρητικών αναζητήσεων και αντίστοιχων ερευνητικών αποτελεσμάτων. Κατά δεύτερο λόγο, στην ενότητα αυτή μας ενδιαφέρει και η μελέτη, μέσω προφορικών μαρτυριών, εκπαιδευτικών πρακτικών του παρελθόντος και πώς αυτές διαφοροποιούνται σήμερα. Τώρα που η εκπαίδευση αλλάζει ραγδαία σε όλες τις ευρωπαϊκές χώρες, σύμφωνα με τα πρότυπα της «Νέας Δημόσιας Διαχείρισης, τέτοιου τύπου έρευνες αποκτούν ιδιαίτερη σημασία.

- **Η προφορική ιστορία και οι σπουδές μνήμης.**

Από τη δεκαετία του 1980 και μετά η προφορική ιστορία και η βιογραφική έρευνα έχουν συμβάλει ουσιαστικά στη καλύτερη κατανόηση των διαδικασιών συγκρότησης της ατομικής και κοινωνικής μνήμης. Ωστόσο, κατά τις τελευταίες δεκαετίες το ακαδημαϊκό ενδιαφέρον φαίνεται να έχει μετατοπιστεί προς τη μελέτη της δημόσιας μνήμης (π.χ. τόποι μνήμης, πολιτικές της μνήμης). Αυτός ο χώρος των «σπουδών μνήμης» σπάνια συνομιλεί με τις θεωρητικές προτάσεις της προφορικής ιστορίας και ακόμα σπανιότερα χρησιμοποιεί προφορικές μαρτυρίες ως πηγή γνώσης. Πώς μπορούμε να γεφυρώσουμε αυτό το χάσμα; Κάποια από τα θέματα που θα μπορούσαν να μας απασχολήσουν αφορούν τη σχέση μεταξύ ατομικής και συλλογικής μνήμης, τον ρόλο της υποκειμενικά βιωμένης εμπειρίας σε σχέση με τις ευρύτερες κοινωνικές και πολιτισμικές διαδικασίες και οι τεχνικές ανάλυσης των προφορικών μαρτυριών.

Στο χώρο του συνεδρίου θα υπάρχει επίσης ένας ηλεκτρονικός «τόπος μνήμης» όπου οι επισκέπτες θα μπορούν να μελετήσουν σε ηλεκτρονικούς υπολογιστές αποσπάσματα συνεντεύξεων που έχουν συγκεντρωθεί από κατά τόπους ομάδες προφορικής ιστορίας.

Όσοι ενδιαφέρονται να συμμετάσχουν στο συνέδριο παρακαλούνται να στείλουν τίτλο και περίληψη μέχρι 300 λέξεις, αναφέροντας επίσης τη θεματική που τους ενδιαφέρει μέχρι την **28^η Φεβρουαρίου 2012** στη διεύθυνση rvboe@yahoo.gr

Η οργανωτική επιτροπή

Ρίκη Βαν Μπούσχοτεν – Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας
Τασούλα Βερβενιώτη – Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο
Μαρία Θανοπούλου – ΕΚΚΕ
Ειρήνη Νάκου – Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας
Κωνσταντίνα Μπάδα – Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων
Ποθητή Χανταζαρούλα – Πανεπιστήμιο Αιγαίου
Γιώργος Τσιώλης – Πανεπιστήμιο Κρήτης